

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗВО

Олексенко О. О., канд. пед. наук (м. Харків)

Решетняк І. О. (м. Харків)

Інтенсифікація міжнародних інтеграційних процесів визначає соціальне замовлення держави щодо підготовки висококваліфікованих, комунікативно компетентних випускників ВНЗ, мобільних і конкурентоспроможних на європейському та світовому ринках праці. Збільшення обсягів міжнародного співробітництва вимагає від майбутніх фахівців не тільки швидко й ефективно впроваджувати інноваційні технології, а й використовувати зарубіжний досвід у відповідній професійній сфері, здійснювати ефективну професійну комунікацію з партнерами інших країн, змінюватися й пристосовуватися до нових соціальних умов.

У галузевих стандартах вищої освіти України комунікативно компетентнісного фахівця схарактеризовано як особистість, яка здатна до розуміння та сприйняття етичних норм і моделей комунікативної поведінки представників інших культур, адаптивності й комунікабельності в процесі спілкування, толерантності до зарубіжних партнерів. Серед завдань майбутніх фахівців виокремлено організацію плідної співпраці з іноземними партнерами, що передбачає вміння навчатись протягом усього життя, здатність до оперування й управління інформацією, діагностування потенційних комунікативних ускладнень, виявлення й усунення причин конфліктних ситуацій.

Тож формування фахової іншомовної комунікативної компетентності є першочерговим завданням ЗВО. Проаналізуємо сукупність методологічних підходів, що відображають національні, культурні, соціальні, економічні, науково-технічні, гуманістичні та інші тенденції розвитку сучасного суспільства, і є надійною основою для визначення напрямку формування іншомовної комунікативної компетентності студентів.

Вважаємо першочерговим застосування системного підходу (Ю. Бабанський, Б. Гершунський, М. Скаткін, В. Загвязинський, В. Краєвський, І. Лернер, Е. Юдін) в підготовці майбутніх фахівців, оскільки системність є домінуючою особливістю діяльності людини. Системний підхід передбачає комплексне вивчення найбільш суттєвих закономірностей, розвиток явища як єдиного цілого з позиції системного аналізу. Системний підхід створює цілісне уявлення про об'єкти та явища, що вивчаються, дає можливість оцінити взаємозв'язки між елементами системи, дозволяє аналізувати залежність результату навчальної діяльності від факторів, що його спричинили. Тож, системний підхід застосовуємо з метою організації й оптимізації педагогічного процесу, що можливо завдяки сукупності елементів системи, наявності зв'язків між ними, цілісності та повноти елементів системи.

Мета культурологічного підходу – створення умов для розвитку й функціонування особистості як суб'єкта навчальної діяльності (М. Бахтін, В. Біблер, І. Зязюн, Л. Коган, А. Леонт'єв, В. Сериков). Основою культурологічного підходу є розуміння освіти в рамках культурологічного процесу, що здійснюється в культуровідповідному освітньому середовищі та базується на ідеї саморозвитку й самовизначення студента як творчої особистості. Комунікацію розглянуто як культуру діяльності, відтак, культура діяльності для майбутнього фахівця полягає в здатності до професійної комунікації й умотивованості до набуття професійного досвіду.

До організації процесу підготовки майбутніх фахівців застосовуємо комунікативно-діяльнісний підхід. Проблема діяльності на сучасному рівні розвитку науки, культури, освіти набуває особливої значущості і носить міждисциплінарний характер. Її розробляють вчені-філософи, психологи, педагоги (Г. Атанов, О. Брушлинський, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, М. Каган, В. Лекторський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Е. Юдін та інші вчені). Діяльність – процес, під час якого людина, як активний суб'єкт, відтворює й творчо перетворює природу, що є об'єктом її діяльності, виявляє власні здібності

й розвиває їх [2]. До діяльності людину спонукають різні потреби, що відображені в її свідомості у вигляді образів відповідних їм об'єктів і дій, що ведуть до задоволення цих потреб. Будь-яку діяльність спрямовано завдяки наявності певної мети. Віддалену мету конкретизовано в ході найближчих цілей, що є ступенями до її досягнення. Характер мотивації визначає наполегливість на шляху досягнення мети. Мотиви й цілі діяльності залежать від умов життя людини й рівня її індивідуального розвитку [1]. Комунікативно-діяльнісний підхід реалізується через низку взаємопов'язаних між собою комунікативних дій, які мають свідомий, цілеспрямований і вмотивований характер. Відповідно до комунікативно-діялісного підходу розвиток особистості студента відбувається під час взаємодії з суспільством, а також навчання й виховання як шляхів засвоєння суспільно виробленого досвіду. Відтак, комунікативно-діялісний підхід спрямовує студента на активність у пізнанні іншомовних реалій, усвідомлення значущості саморозвитку, пробуджує творчий потенціал до набуття фахової іншомовної компетентності.

Особистісно-орієнтований підхід, висвітлений у працях Ш. Амонашвілі, І. Беха, Н. Бібік, С. Подмазіна, І. Якиманської та інших учених, зменшує дію суперечності між універсальною й індивідуальною освітою, акцентуючи увагу на індивідуальній свідомості, життєвому досвіді та творчому потенціалі особистості. У «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі» наголошено на студентоцентрованому підході в навчанні, що зумовлює заохочення студентів до активної участі в педагогічному процесі [3]. Особистісно-орієнтований підхід передбачає суб'єктивну активність і самостійність щодо власної діяльності студентів. Так, професіонала характеризують як людину, яка здатна до співпереживань, гуманістично-орієнтованого вибору, поважає себе та інших, толерантна до представників інших культур, незалежна в судженнях. Тож особистість є носієм культури, що передбачає орієнтацію педагогічного процесу на створення відповідних умов для її саморозвитку й самореалізації. Отже, особистісно-орієнтований підхід сприяє розвитку ціннісно-сміслової

інтерпретації комунікативної поведінки студентів, перетворенню загальних етичних принципів на систему власних особистісних орієнтирів, оптимальному залученню всіх проявів особистості (свідомості, емоцій, волі) у навчальній діяльності.

Технологічний підхід (В. Беспалько, П. Гальперін, Т. Дмитренко, Т. Колбіна, В. Якунін) передбачає застосування в навчальному процесі педагогічної технології. Ознаками технологічного підходу є системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність, умотивованість, інформаційність, оптимальність. Технологічний підхід визначає наявність кінцевої мети, поетапну процедуру її досягнення через структурування навчальної інформації, послідовне використання дидактичних засобів і форм. Технологічний підхід характеризує спрямованість навчальної діяльності на оптимізацію, забезпечує відповідність результату діяльності поставленим цілям, гарантує високі результати навчальної діяльності.

Розглянуті методологічні підходи є взаємодоповнювальними, акцентують увагу викладача на різноманітних аспектах багатогранного процесу підготовки майбутніх фахівців. На основі зазначених підходів відбувається осмислення педагогічного процесу з різних точок зору, що вможливорює особистісний і професійний розвиток суб'єктів педагогічного процесу. Оптимальне поєднання окреслених підходів є запорукою успішного формування іншомовної комунікативної компетентності у ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
2. Філософський енциклопедичний словник / Нац. акад. наук України, інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.
3. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf.